

Եւ իր աղէկ օրէնքները հարկաւոր են , բայց առանց բարուց դաստիարակու- թեան օրէնքները բանի չեն գար , ա- մեն տեղ դպրոցներ կանգնեց ուր սոր- վեցուց , չէ թէ մեր ներկայ գիտութիւ- նը , այլ նոյն ժամանակին գիտութիւ- նը , վասն զի այս հասարակաց աղբիւր- ներէն կրնար թափել հեղուլ միայն իր փափաքած հոսանքը :

Այս աշխատասէր առաքինութեանց վրայ քանի մը տկարութիւններ աւելցնելով որ իր սրտին ազնուականութենէն կու գային , իր բազմաթիւ որդիքներէն պատեալ , պալատանցը մէջ կեցած որ հարուստ կալուածներ էին , բարի թագաւորի մը պէս հոն ապրելով , այնչափ սիրելի որչափ իմաստուն և խորունկ մտածող , աշխարհակալէ մը զօրապետէ մը աւելի լաւագոյն , կայսրութեան ղլխաւորի մը կատարեալ օրինակ եղաւ , զմարդիկ սիրելով , անոնց սիրոյն արժանանալով , միշտ իրենց բարիք ընելու ուշադիր , և կարելի է թէ երկրիս վրայ թագաւորող ամեն միահեծաններէն աւելի բարիք ըրած ըլլայ :

Ալեքսանդրներու, Կեսարներու, ահաւոր նկարագիրներէն, որ զաշխարհ տակն ու վրայ ըրած են, աւելի իրենց փառքը տարածելու քան թէ բարիք ընելու համար, ինչ հաճութեամբ այս բարերար, վեհ և պայծառ կենդանագիրը կը նկատենք, միշտ ուսմանց կամ մարդկանց երջանկութեան զբաղած, ուր միակ տրտմութիւն մը կ'երևայ, բայց իր վերջիններուն մէջ, այսինքն է Նորմաններուն սարսափելի նաւերը երևակայելը, որոնց ընելիք աւերածննդը կը նախագուշակէ առանց սանձահարել կարենալու։ Այս է որ աշխարհիս մէջ չինած կատարեալ ընթացք մը չէ, նոյն իսկ ամենէն ընդարձակն, աւանդէն չին, և կեանք մը երջանիկ չէ մինչև իր անկումը, նոյն իսկ անիկայ որ ամենէն աւելի արժանի եղած է երջանիկ ըլլալու։

Կը Հարուհեակոշի :

ՃԱՆԱՊԱՐՀԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

ԶՈՒՄԻ ՃԻՅԵՐՃԻ ՕՂԼՈՒ ՔԱՀԱՆԱՅԻ

(*Stu* 4^m. 19, *krku* 320)

Այսուհետև պատմեմք յետ Յարոշ, քեան ձանապարհի պատրաստոռքիչն, կամ հոն մնայնիս, կամ ձանպազի խաղալն, կամ Պապոյիս հափսի դընելն, կամ քեանիեային պոշոշումիլ շինալս, և կամ Եափա գալերնիս:

Մովորութիւն է սուրբ Յակոբ յոր-
ժամ փախստական գան, զնայ Հէննէ
եազըճին նոցա հոգէտունն. և յանուա-
նէ գրէ մի ըստ միոյէ, և ելանէ դուրս.
անցանի երեք օրն և ձայնեն զնոքա
և գրեն զդարպասն, ամեն մարդ իւր
հալին կօրէ. ետրան զամազն իւրեանց
մէջն է. զինչեւիցէ կու գրեն. բայց
ստակն յետեւ կուգայ հետ Հալպա քէ-
վրանին. և էին քառասունը չորս հոգի:
Ձայն լսեցաք, թէ Հալպա քէվրանին
հետ ոմն Մինաս վարդապետ կայ ակն-
ցի, նա կուգայ և Պապօն 'ի հետ սորա
է: Ապրիլի տասնըմէկ օրն Ղազարու
յարութեան գնացաք 'ի Բեթանեայ,
ուխտ արարաք. սոյն օրն Ալի փաշին
քեահիեան եկ, սորա հետ Պապօն էք-
մէքճի պաշուն չատորն նստեալ, և մեք
դարձաք 'ի սուրբ Յակոբ վանքն. 'ի միջի
վանուց եղեալ չորս հոգի երեսնին պա-
հեցին: Եւ ով որ են պահվողքն. — Պօ-
ղոս վարդապետն, Հէլանէն. Ղազանճի
օղլուն, տիրացու Արութիւնն. մինչև
ուխտ օր երեսնին պահեցին. զիրա այն-
պէս ձայն մի հանեցին թէ Պապօն զնո-
քա զայտիպէնտով Օսման օղլուն հու-
զուր տանին. նորա համար ահ կրեցին:
Այս Պապօյին և ակնցի Մինասին գալն՝
այն չորս հոգւոյն երես պահելն, շատ
չէ, վանիցըն տասը քէսէ ստակ զէն
եղև: Նա տեսանեմք եկն չուխատար
մի վանք, և կու հարցանէ թէ, պուն-
տայ պիր փափաղ վարտըր Զուար ճի-
կերճի օղլու տէրլէր. պանայ կօստէրին

օտաար ներէտէ տիր: Եւ յայնմ ժամու ես հոն չէի. մեր հաճի Սուրբիւսան ուսուրով հարցեր թէ նէյլէրսին. նա այլ ասեր թէ Ըստամպուլտան կէլիրիմ: քեա հիտիմ վարտը քէնտիսինէ: Ապա ինձ զապար արին, եկայ չուխատարին պուլաշմիշ եղայ, և ետուր զթուխտն ինձ. որ ուղարկեալ է ինձ Զուխսաճի հաճիպալին, որ քսանուհինգ զուշ տուեալ տունն տիւան էֆէնտիսին, և աստ փոլիցա արեր որ ես առնեմ զստակն և բերեմ Ըստամպուլ: Մէկ քանի անգամ գնացի եկայ, թողէ այսօր կամ վաղն կ'ասէ, նոր կիրակի գնացի ստակն համարեց և ետուր. և թխտերն գրեալ տուաւ ինձ. մինչ 'ի դռնէն դուրս ելա, նեմ ասելն 'ի բաց, Օսման չուխատարն եկաւ թէ ստակն առիր մի. և ես ասի թէ առի ևս թխտերն 'ի հետ. — եկ քեզ աղային տանիմ: Ինկաւ առջևս գնացաք Շամայ դռնէն մինչև 'ի չատըրն, եարան երեկոյ էր, մինչև գնացինք շատ զահմէթ քաշեցինք. քեահիայն հարցուց թէ զու Պալիյին ինչն ես, և ես ասացի թէ նա իմ փեսան է. և յետ նորա զահվէ բերին, խմեցի. ասաց թէ վաղն եկ քեզի թուխտ տամ. և ես միուս օրն գնացի փէշքէշով, և մորվաց սանտր մի, երկու գլուխ շէքէրլէմէ. խիստ հազարաւ. թէսկէրէ մի ետուր, թէ Եաֆայու աղաին, թէ երկու նէֆէրէս զաֆար չառնես: Մինչև թուխտ գրեւն յետ դարձայ վանքն, և ոչ գտի գրիրաճին իմ. պատճառն որ հարցանես. առաջի եղանակին յետ Յարուլթեան Եաֆայ գնացաք, գնացող ըխտաւորքն կու տանին. ապա յետ դառնան դան ցամաքով գնացողն կու տանին եղեր, այն Ակնցի Մինասն այս տարի սէպէպ եղաւ որ թէ ցամաքով գնացողն թէ Եաֆա իջնողն միատեղ ելան. նորա համար մեք մնացաք վաթսուներկու հոգի 'ի սուրբ քաղաքն յերուսաղէմ: Էր օրն երեքշաբթի, և չորեքշաբթի գնացաք 'ի սուրբ Աստուածածին և տեսաք անդ զպատարագն և ետ եկանք 'ի սուրբ Յակոբ: Սոյն օրն Դաւթայ մարգարէին սալայն՝ ճանապարհն հալաթ կապեց. և յետ

օր հասարակին մէհտէրղանայով խաղաց, զայն ևս սէյիր արաք: Ապա հինգշաբթի զՊապօն բերդն վերուցին: Գնացաք Փրկիչ պատարագ տեսաք. յետ օր հասարակին կրկին գնացաք 'ի սէյիր ճանապարհն. նա Պապօն վերն նստեալ սէյիր կ'անէր. արք ոմանք տիղ տարին, ասին թէ, այսպէս է հափսն որ նայ բարձր տեղ նստեալ կու հայի և թամաշա կ'անէ. նա և մեզ աղերսեց ասելով թէ այս մէկ օրս ինձի պախչեցէք վաղն տեսանէք. և ես լուայ որ վայր իջուցեր են. գնացի մօտն հանդերձ հաճի Սուրբիւսով. զիրա տիղտարն թուխտ պիտար ինձ. նա նստեալ անճարակ ապուշ մնացեալ: Ի միուս օրն ուրբաթ 'ի յետ վճարման ճումաին չարսըյին մէջովն մէհտէրղանան չալելով և եօղուրթ՝ ճին առջևէ եկին մինչև խաղալու տեղն. զայն օրն ևս թամաշա արաք. զիրա շատ հիւնէր ցոյց ետ. եղև երեք օր լման: Յետ թամաշային գնացաք վանքն որ պատրաստութիւն տեսեալ էաք. մինչև 'ի եաթծու նստէաք և ուրախանայեաք. 'ի մայիսի երեք պատկեր աւուրչաբաթի՝ առաւօտու պատարագն Դիսաղիրն եղև. եկն տաւարնին և մեք հանգիստ բարձաք. քանզի ուր է վաթսուներկու հոգին, ուր է չորս հարիւր հոգին. և երկրպագեցաք 'ի սուրբ տեղիսն, և պատրաստեցաք 'ի ճանապարհ խաղալով և խնդալով ուրախութեամբ մինչև 'ի յՌէմլէ. 'ի փօքրին գալն մեր՝ յենկիչէրին զխաֆարն կ'առնէ. մի մի կ'անցնիս միուս կողմն. անդ տեսայ երեք ֆէլլահ որ զցորեանն ձեռօք կու հնձեն. և կին մի այլ յետ սոցա. մէկ ֆէլլահն ցատկեց ջորուն չըպըրն բանեց, թէ հառ զաֆար. և ես ասացի, թէ լէշ զաֆար. ձայնեցի զէնկիչէրին, եկաւ ափուցն առաւ. զխօքն դարձուց թէ հէրվան: Այս զարմանք չէ, փոքր տղայ մի երեք տարվան 'ի մէջ ցորենոյն կանգնեք գլուխն բաց, շապիկ մի հաքած, ձեռքն երկնցուցեր թէ բարակ ձայնով հատ զաֆար. բազում տեղ ծիծաղեցաք այն տղին այնպէս անելոյն. 'ի զալն մեր յՌէմլէ սովորութիւն է

խանն կու իջանեն. և ինձ տուեալ էին խրատ յառաջմէ, թէ յորժամ գնաս յՈւէմէ՝ չիլինա թէ պուճախ տեղ մտնես այլ ի բաց տեղ իջեալնէ. զիրաւնդ կայ ճանապարհի՝ որ անուեն տէլէն կոչի, տէրն փրկէ, յորժամ զմարդ խայթէ՝ խոցոտէ իբրեւ զշուտիկ. առաջի գնացող ըխտաւորաց զբազումս խոցոտեալ են, ոմանց երեսն և ոմանց զպաճախներն որ մարդու հալէ ելէր էին. և մէք անջնաս մնացաք ի նոցանէ ի խրատոյ բարեկամին: Եւ գնացաք ի զատին, շահեցաք զնա որ զմեր դափարն ճանբան առին. զիչերով դափանին եղին չորս չորս փարայ մէկ խանճին, երկ երկերկու փարայ մարդ զլուխ ժողովեցին: Եւ առաւօտն բեռցաք կամիմք գնալ ի Եաֆայ ճանապարհին սիրուն անձրեւ մի կերպք և թրջեցանք. սահաթն երեքն գնաց եկանք հասաք ի Եաֆայ, և իջաք ոմն Եազըճի Ազարիեայ անուն քրիստոնէի միոյ մահճէն. և բեռներն անդ դրինք. և փոքր փէքէ մի ունի, անդ նստաք: Եկ տես եղբայր որ զմեզ մուհասէրէ արին. թէ իմ բռնած նաւն եկ. միուսն թէ իմ բռնած նաւն եկ, պօլիւկ պօլիւկ. եւ ես առաջի թէ օգնած եմ, կացիք մինչեւ ի վաղն տեսանեմք թէ ինչպէս կու լինա, միուս օրն հեծայ սանտալն հետ հաճի Սուքիեասողն և զնացաք ի ծովն ուր էր նաւն. և տեսայ որ այսչափ նաւին մէջն մին նաւ կայր մեծ, զիրաւմենեքեանն փոքր էին. մանաւանդ թէ թաւուխճի զատէին բռնած նաւն որ իլիմանին մէջն բեռցուցեր. ի գնալն մեր նաւն իսկոյն զամարա մի բռնեցի վեց զուռուշ, և առաջին թէ շուտով ուռուպաթ բեր, և միուս օրն ինչ որ կայր ուղարկեցի նաւն, որ է մայիսի վեց, օրն երեքշաբթի, և մէք ամենեքեանս միահեղուն¹ մտաք նաւն. և ի մայիսի եօթն օրն չորեքշաբթի առաւօտուն Հայր և Որդի և սուրբ Հոգի ասացաք, ճանապարհ ելաք, երեք նաւ, երկուքն փոքր և մեր նաւն մեծ. յորժամ կու անցնէսք զնո-

սա՝ յէքէնն զորս իքեմ՝ երկու կ'անէր թէ գան հասնին. զպատճառն կու հարցանես, եղբայր, երկու նաւն իւրն էի և միւսին այլ ևս հիսէ ունէր. նորա համար չէր զատվիր: Այս մեր նաւաւարն Ղուշատալի է որ անունն Հաճի Եանի կուչի. եկեալ Պատմոս կղզին կարգըվէր և ստացեր բազում ինչս և առեր փաթեն, թայ. չախրախ մարդ մի. և թայֆան ևս միւնիս, մանաւանդ աշճին. մէկ խօսք խօսի՝ և նոքա շուտով կատարեն զստացեալն: Եւ զայս ի վերայ ծովու զրեցի մայիսի ինը՝ օրն ուրբաթ. տեսանեմք այսուհետեւ թէ ուր գնալոյց եմք, Աստուծով զայն ևս զրեւոյց եմք:

Ի յեւանեւն մեր Եաֆայու անցաք խարըզ, ատալեայ քօրֆէզի, Ատրբասան, Ֆինիքէ, Քէքովա, Ղրապուռնու, Միլիս. այս վերոյ գրեալ Ատալեայի քօրֆէզն երկուշաբթի երեկոյ փականք, որ մի կողմն բարձր իլիման լեռներով քան զչափն աւելի բարձր, հիանալի և զարմանալի. յետոյ դարձուց զզլուխն. մինչև ի լուս գնացաք, բայց հաւա չի կայր. առաւօտ եղև. վառտան¹ մարդ հանեց, իսկոյն զալիոն մի երեսց, թօսկէրի արաւ և թիեանն անցուցին դէպի եալուն. և ես աստ ոչխար մի իխրար արի թայֆային մէք ևս լուս կեցաք. մինչև ի եալուն հասնիլն՝ արեգակն ծագեաց: Եւ ունէր մեր նաւին տէրն այլ ուրիշ նաւ մի որ ասացի որ մեզմէ չէր զատվիր. նա ևս եկն մեզ հասաւ, ասաց հոռմերէն, ամբուբայի մէթոյ եալոյինի, և նա ասաց՝ ամ զի. և մեր ըռէիզն ասաց, Էհիս քաթօյ քի Արմանի. և նա ասաց, էյնի քի արմանի մէյդոյ այլ լայինէ: Եւ մէք ստուգիւ իմացաք որ ալայ էր. տիւպիւնով նայեցաք որ երեք զալիոն և հինգ խոշոր նաւ: Միուս կողմն որ իլիման ասի ինքնէ Ֆինիքէ. նորայնէ ել դուրս տասնը մէկ նաւ. ապա յետ դարձաք քովն եկաք մինչև օր հասարակ. անդ կեցաք յոյժ ուրախութիւն արաք, և ապա օր հասարակին այն երեք զալիոնն և քովի եղեալ

¹ Միահաղոյն. միատեղ:

¹ Դիտարան:

նաւերն երկաթ քաշեցին ելան դուրս, և մեք ընդ նոսա: Աստուած բարի ճաշնապարհ տայ, ամմայ եարան մէլթեմմի առաւ որ գնաւերն տաղըթմիշ արաւ: Այս մեր նաւաւարն վարպետ գոլով յետ դարձաւ, իլիման մի մտաք որ ֆէքովա կոչի, չորս տարի եղեր որ այս բերդն շինուած է. սորա պատմութիւնն շատ է. մի կողմն ատայ մի երկայն որ ժամանակաւ չէն է եղեր. ոմանք կ'ասեն թէ Սողոմի պէս ներքէն վերով եկեր. եափուններ այնչափ խոշոր քարեր զարմանալի. կէսն յատակ ծովուն և կէսն դուրս. չէնքերն կու երևայ, դրուներն և փէնճիրէնին հիանալի. այս բերդն չիշինած իքէն՝ դուրսանին տունն է եղեր. աստ գնաւն կու եղէ և ջուրն կ'առնէ. և լեառն մարդ կու հանէ տեսանէ որ նաւ գայ՝ անկարծ դուրս կու ելանէ կու առնէ. ապա քանի շինուեր է՝ աստ չի կարնար մտնել, զիրա բերդն սիրուն թօփէր. նորաբոյս է, ամմա շատ շէնլէնմիշ կու լինայ: Աստ կու ելանեն ոմանք ճանապարհորդք 'ի վախէ դուրսանին. և գնան ցամաքով տասնըչորս ղօնախ մինչև 'ի Պուռասայ, և ոչ ահ կայ 'ի ցամաքին, և մեք տեսաք անդ տաճկի հաճիներ որ ելեալ էին շատ զահվէ ունէին, և քիրաճիքն անդ էին: Այլ եղբայր, այնչափ ղոյթիթիւրին որ ասած խօսքն ճորով կու հասկընաս. տափակ ղրոյց: Այս իլիմանս երկու պողաղ ունի. վարի պողաղէն մտնողն վերի պողաղէն դուրս կու ելանէ. փոքրութիւնն կամ մեծութիւնն հարցանես. մինչև հարիւր յիսուն նաւ կու առնէ. քիչն ասացի քեզ: Աստ մայիսի տասուիրեք օրն երեքշաբթի օրն մտաք, և ելաք սանտալով դուրս, ոմանք հաւ առաք և ոմանք հաւկիթ. գնացաք 'ի նաւն հանկաք: Բայց միուս նաւերն երեկոյ դէմ վերի պողաղէն թուռնայ զաթարի եղեալ եկան մտան սէլիմ քաշելով. բայց զալիսններն դուրս մնացին. գիշերն լուսունկայ, մեք 'ի քուն ուսուով կու ելանէ պողաղէն դուրս որ իսկի չիմացաք. ահա կու գնամք դէպի Բուատօղ 'ի մէջ ծովուն գրեցի: Մայիսի տասնըեթ օրն շաբաթ Բուատօղ մի-

տանք: Եաֆայու մինչև Բուատօղ տասը օրն եկաք, և չորս օրն անդ կեցաք. հինգերորդ օրն երեքշաբթի յետնուց ելաք ամենեքեանս քսանըներկու նաւ էաք. հինգն զալիոն էր. մեր ըռէիզն մարդու չի խօսիր, զիրա գիտածն կ'անէ. շատ վոյթայ արաք քան զչափն աւելի. մէկ թէրթիպով ալային նաւերն յետ ձգեց. ինքն յառաջ անցաւ մինչև 'ի Սոյուք պուռունն անցաք, իջաք Բուատօղու եալուն. սիրուն մէլթէմ մի էաւ, շատ յառաջ ցաթկեցանք. հազիւ մայիսի քսանըչորս օրն իրիկուն հասանք իստէնքօայ, մեք կարծէաք թէ նա անդ կու մտանէ. զիրա յառաջմանէ խօսքերնիս այնպէս էր, մեք ըխտաւորքս նստեալ կերաք խրմեցաք և ննջեցաք ամեն մարդ իւր տեղն: Ամմա տես թէ ինչ արաւ, թիեանն քաշել տուաւ անմուռնչ. առաւօտ եղև տեսանք որ իստէնքէոյ անցեր ենք հինգ միլ հեռացեր ենք. շատ միւճէտէլէ եղև թէ էր եանաշմիշ չեղար. նա պատճառ գտաւ թէ հաւան մեր չէր, նորա համար չի գացի. ամմա սուտ էր, զիր, ահ ունէր ալայի նաւերուն. ձեռք ինկնէր՝ զտէյէնէկն կու սրբէր. մայիսի քսանըհինգ օրն շաբթի առաւօտուն՝ ուղուրնիս երկու խոշոր զալիոն տեսաք, որ իպրահիմ հօճան էր, կամի թէ գնա Մըսըր. զիրա Մըսըր մօլլասին մէջն էր. այլ ևս զափուտաններ կայր փոխելու. մեք զայս Բուատօղ լսեցանք. և ես ասացի ըռէիզին թէ կանչեմ կանչեմ կանչեմ թէ մեր նաւն ալայ կէմիներուն փախեաւ. նա ինձ աղերսեց թէ երկու հարիւր կու զարկնէ և ոչ պակաս: Եւ ուղի անկեալ մեր ճաշնապարհն կու գնամք. մինչ որ եկանք անդ որ Յօհաննու աւետարանչի կղզին՝ որ Պատմոս կղզի կոչի. անդ գրեաց զաւետարանն. մեր նաւն անտի էր. թայֆան խօսք անցուց, կամեցանք որ անդ մնայաք այսմ գիշերի. զիրա օրն շաբաթ էր և լուսինն նոր. և նաւաւարն ոչ կամեցաւ իւր ճանապարհն ձեռաց չի թողուց. անկարծ գիշերն ֆուռդունայ մի եղև, որ ամեն յէքէնն վար էաւ, դուրու տիրէկով գնացաք. և ոչ գնացաք.

այլ գիշեր էր և մութ. վախեց թէ չիլի-
նա թէ սախառութիւն մի տամ մինչև 'ի
լոյս. քանզի զոյին մօտ է երկու կողմա-
նէ : Եթէ հարցանես ուր էր տեղն այն,
Սուսամ պողազի, որ կոչի գալապաք
թաշի. սիրուն լոտօզ մի էառ ինկաւ ա-
ռաջն, գնացաք բուբա, մինչև 'ի Սա-
խըզի առջն. և ապա հոյն էջ և մեք
տեսաք որ սէրթ մարդ մի է. ուղարկեցի
մահտէսի Պետրոսն և մահտէսի Սար-
գիսն. նա ոչ խօսք անցաւ եանաշմիշ
լինալու Սախըզ. յետ նորա նայիմ կա-
մաց մի քովս եկաւ. ինձ ասաց, թէ ա-
հա ձեր խաթեր համար եանաշմիշ կու
լինամ. անճախ մինչև յետինք գալ
պարտիք նաւն և մեք յոյժ ուրախացաք.
մտաւ դէպ 'ի բերդն, կամեցաւ թէ եր-
կաթ ձգէ. տեսանք որ երկու մանտր
նաւ եկաւ. մէկն հոռոմ միուսն տաճիկ,
էր 'ի միջի նաւին Եօրկոյ անուն թայֆայ
մի որ ըռէիզին պաճանախն էր. գնաց
թայֆան բովանդակ մէկ զմէկ ձգեց,
թէ աստ մահ կայ միաբան մի ուղէք
դուրս ելանել. նոքա ևս միաձայն կան-
չեցին թէ չեմք թողուր որ դուրս ելանէք,
եթէ ելանէք ներս չեմք առնէր. յետոյ
հարցուցին այն հոռոմ նաւավարին թէ
տեղս մահ կայ թէ ոչ. նա այլ կիսակա-
տար առաւ պատասխանին. թէ կայր
ամմա հիմայ աղէկ է. յետոյ, տաճիկն
հարցուցին երգմամբ. նա ասաց թէ
վարտըր, առամ, նիչին եալան սոյ-
լէյիմ. Աստ կայ երեք նաւ երկուքն շէյ-
թիէ, մէկ սիրուն փաք զալիոն մի ֆրան-
սըզի. նորա ֆուլիքան եկաւ դէմ մեզ,
էհարց թէ ուստի կու գաք. մեր ըռէիզն
ասաց թէ Եաֆայու. նա այլ հարցուց
թէ դուրսն ինկիլիզի նաւ կայ մի. և
մեք ասացինք թէ չի կայ. վէյալա կէմի-
ներն էհարց, իստէնքեօյրն ձգեցինք :
Մեր ըռէիզն էհարց թէ ինչ է բերդ.
նա ասաց թէ զէթին եաղի : Յետոյ մեր
ըռէիզն հարցուց, թէ դուրս ելաք մի.
նոքա ասեն թէ չելանք, կրակին մէջն
լինչպէս երթամք : Չայս լսեցին թայ-
ֆաքն առաւել եւս ճիշ բարձան. ես այլ
տեսայ որ չի լինար, ըռէիզին ասացի
թէ գնա քո ճամբան. դրսէն սէիր ա-

րաք գբաղաքն, և գբերդն և պաղչա-
նին. բայց ներս ոչ մտաք, խիստ մօտ
էր. ապա հազր լինողներն թէ դուրս
ելլենք տէյի, թօսկէրի նստան 'ի վար :
Սորա քոյն կու ինկնի Ղոյին — ատասի,
աստ շուրջ եկանք մինչև օր հասարակ.
հազիւ դուրս ելաք դէպ 'ի Անատօլի ու-
ղեց. անդ կ'ասեն Ղարապուռուն. որ
ունի մեծ իլիման մի էյրի-իլիման կ'ա-
սեն, անդ նստաք երեք օր. և ոչ որ
կայր անդ բայց միայն փոքր նաւ մի.
որ մէջն կայր աղած ձուկ. և մեք հար-
ցաք թէ ինչ ունիս. մէկ մեծ էօրթօնող
ձուկ մի ունէր. հանեց դուրս ձգեց
կտրատեց, օխան երկու փարայ. ամե-
նեքեան առին. նաչարն կ'ուտէ զբան-
ճարն : Եւ տեսաք այսմ երեկոյին փոքր
նաւ մի եկաւ իլիմանն մտաւ. հայլի հե-
ռու էր մեղանէ, և մեր նաւավարն
թիւֆէնկներն պատրաստեցին, և նօ-
պէթճի դրին զլուխն և խըչն. առաւօտ
եղև, նոցանէ մէկն լեռնէն եկաւ ձայ-
նեց, թէ յէմիշ կայ, կ'առնէք մի. մեք
այլ հարցուցաք թէ ինչպէս յէմիշ է.
նա պատասխանեաց թէ, խիեար, դը-
դում, զէրտալի, սալոր, իլիմոն և սըխ-
տոր. ասացինք թէ բեր. երբ եկաւ եա-
նաշմիշ եղև. հայինք դէմ, առնող առ-
նողի եղև. մինչև զովացանք. նոքա ևս ե-
լան դուրս և գնացին գիւղն չորս հոգի.
և բերին մեզ մէկ քանի հաւ. և նոցա
մէջն մէկն կաճոյ էր, խօսաց տէր, և ես
խօսիւք զնա շահեցայ. յետոյ միուս օրն
գնացին հաւկիթ բերին. մահրամաս
տուի, լից և եբեր. դարձեալ ասացինք
թէ գնա մեզի ոչխար բեր, գնացին
գիւղն որ շատ հեռու էր երկու ուլ բե-
րին. շուտով գիւրեանք մորթեցին. եր-
կու օխայ միս և մէկ ճիկէր առանք. և
անդ կերաք զղապախ տօլմասին որպէս
թէ տունդ ես : Մայիսի քսանըութ օրն
չորեքշաբթի առաւօտեան սահաթ և կէս
մնացեալ երկաթ քաշեց և թիեանն քա-
շելով հազիւ դուրս ելանք իլիմանէն,
փոքր ինչ հով կայր, եկաք մինչև յե-
տինք Միտիլիու առջն. ես ննջեալ էի
տիւմէնալթըն, քանզի կերակրի վերայ
ճաշակեալ էի, մէկ քիչ լոտօզ առեր.

մեր թայֆան ասացեր են թէ անց գնա, այս հաւան ուր կու գտանեմք. շատ չի քչեց որ անցեր էաք ապա կտրեցաւ այն քիշեր Միտիլլու առաջն մնացաք: Եղբայր եթէ հարցանես, երեքհարիւր վաթսուն միլ է, բայց վաթսունն քօրֆէզ է. առաւօտ եղև մինակ իլիման, հովի կու սպասեմք. ելանք ժամ աւինք և անդաստան արինք հանգիստ. որ է օրս այս Համբարձում. և նստեալ խահվէալթըն արաք. յետոյ զխահվէն խմելուն զլեռներն սէյիր անելով. նա տեսնես որ սիրուն հով մի առաւ. ինկաւ առջին, եկաք հասաք Մօլովա. սա այլ Միտիլլու է ունի գիւղ երկու հարիւր եօթանասուն և երեք զատըլթի տեղ է. շատ իւղ կու ելանէ, և բանիր և թուղ: Կամիմք Պօղչա ատան դալ և զայն. Մօլովային դէմն Պապա պուռնի օր Անատօլու է. դիմացէ դիմաց տասնըութը միլ տեղ է. սորա վերոյն է Ղազ—տաղին. զայս պուռնին անցնին ՚ի բաց, երկու կողմն փէքսիմէթ կու նետեն. իբր թէ սէլամէթ եկանք: Այսուհետև կ'ուզէ զՊօղչա ատան. աջ կողմն կայ բերդ որ էպքի Բապամպօլ կ'ասեն. և շէնլիք ոչ գոյ. ձախ կողմն Պօղչա ատասին. սորա դէմն Անատօլի կայ գիւղ մի, որ Էնաուր գոյի կ'ասեն. անցանել կ'ուզէր զՊօղչա ատան. ոմանք կամեցան որ հանդիպին. և ես տեսայ որ հոյն մերն էր. մանաւանդ թէ գլուխն թայֆան գերեկցան թէ գնալ զրուցէ որ չի մնայ անցնինք. այս հոյն մեր ձեռքն չի ինկնիր. ես այլ գնացի խըշն նստեցուցի զնաւավարն, և ասացի թէ դու այս տեղս բան ունիս մի. նա ասաց թէ չէ՛ ձեզի կու հայիմ. ասացի թէ մի կանգնիր անցիր գնայ. — Երբ այդպէս է, դա ձայն մի հաներ, ասաց. սըյըրմիշ արաւ զՊօղչա ատասին, որ մենք այլ սէյիր արանք ուղածներուս պէս. ապա փոյճա արաւ, ուզեց զՅէնկիդալէն. մինչև երեկոյ հազիւ գանսիլիցա ձգելով երկաթ ձգեց դըրսի կողմն. առաւօտ եղև, մեր ըռէիզն կամաց մի դուրս ելաւ զամալայէն. տեսաւ զէպ երկնուց երեսն որ հաւան մերն էր. ձայնեց զթայֆայն

երկաթ քաշեց. եկեալ զՅէնկիդալէն սըյըրմիշ անելով անցաք. սիրուն եափու որ Անատօլու է, ունի մէջն երկուհարիւր յիսսուն թօփ, և ՚ի դիմաց սորա, Ուռու մելու դալէն. ասկէ մինչև ՚ի Պօղազհիւսար տասնըութը միլ տեղ է. ձախ կողմն Սօղանտէրէսի, սորա քոյն Սէլվիլի պաղչան, որ օսմանցուն զալիոն ներն աստ կու կենան. յետ սորա յառաջ Պօղազ—հիսար, որ դիմացէ դիմաց է. ձախ կողմն Անատօլի մեծ գիւղ մի որ է Մայտօլ. գինին երկու օխան մէկ ստակ, սորա միջի հոռոմ վարպետանք ունի լաւ պատ կու շարեն. սորա սրան մօտ գիւղ մի բարձր որ Պայիլքօյի կ'ասեն. և այլ ՚ի վայր փոս տեղ մի որ Ղալաթայ կոչի: Պուռունն կ'անցնիս թէքիր պուռունի կ'ասեն որ տաճիկ գիւղ է. այլ աստիս Գօզլուտէրէ կ'ասեն, որ սոխն աստ միւպահ է. յետ նորա Գալի—պօլին է. մայիսի երեսունը մէկ օրն ուրբաթի մահաթսի Պետրոսն ձգեցինք դուրս, հաւան խիստ սէրթ էր, երկու երկաթ ձգեց. մեք ևս դուրս ելաք. Թէքիր տաղցի Աբրահամ վարդապետն՝ անդ էր հանդերձ տէր Կիրապոսով. գնացաք մահաթսի Պետրոսին տունն փոքր ինչ ուրախութիւն արաք դարձաք նաւն. և երկաթներն քաշեց, ելաք ճանապարհ. մինչև ՚ի լոյս հազիւ հասաք Շարքօյին որ Անատօլու է. զթէքիրտաղին կ'ուզէր, դիրա ըխտաւոր կայր հանելու. մէկ էլալօղլի զարայեէլ մի էաւ, սկսաւ վօլթայ անել գէպ ՚ի Մառմարա. կայ աջ կողմն ատայ մի որ Արապ—քօյի կ'ասեն, և ՚ի դիմաց Մառմառայուն իսկէլէն և տներն. սա որ կայ չէն է, և ձախ կողմն ատայ մի այլ փոքր Գուլթա կ'ասեն, և տաճկերէն էքինլիք կոչի. կամիմք անդ մնալ գիշերս այս. և Արապ քօյիւն առաջին երկաթ ձգեց. որ իրիկուան մին սահաթ կայր. երեսուն հոգի այլ աւելի սանտալն մտան, ելան դուրս, առին հաւկիթ, մածուն, բանիր, հաց, գինի. առեալ բերին. գիշերն անդ կեցաք որ կիրակմաւ էր. ա-

1 Որ վերջը կաթուղիկոս եղաւ:

առաջին կանուխ որ է կիրակի՝ երկաթ քաշեց դէպ 'ի շէն ատան որ Գուլթա աւսինք . 'ի նորա առջին երկաթ ձգեց . ելանք դուրս գնացանք եկեղեցին , որ պատարագին հասանք . մեզի տեղ աւրին կանգնեցաք . ելանք 'ի դուրս մեծ սէփէթ մի քիրաղ . եաղմայ աւրանք , չորս ըստակ օխան . ապա հարցուցի թէ միս չի գոռիր . — զասապն հոս չէ , ասին . փոքր ինչ կեցաք , եկաւ . չորս փարայ օխան գառան միս , բերնիդ լայեխ . չորս գառ մորթեց . և ես մին գառն առի և մին վառօղ զինի , օխան փարայ մի . ըրախին չորս փարայ . ետու թայֆային , քանզի առաջմանէ խոստացեալ էի :

Յունիսի սկիզբն է օրս այս . այս Շութա որ ասի՝ վեց միլ տեղ կու պտըտի բոլորն . և աստ կու ելանէ զօլեօղ ձուկն . երեք նաւ է , վեց վեց օթուրախով այնի զալեաթայ կու նմանի . երբոր պիտի գնան ըղբայն ձգելն նախ քահանայն կու ձայնեն , այաղմօղ կ'անեն , ապա կու գնան մէկ մէկու հետ եարբչ կու ելանեն , գնան իրիկունէ և գան առաւօտուն . ամէն մէկ նաւ տասնը հինգ հաղար քսանհաղար ձուկ կայ . մէկ տեղ փայ կ'անեն և կու աղեն . որ ճերմակ ծով գնացող նաւերն աստ կու հանդիպի կ'առնէ հարիւրն յիսսունըութը ըստակ . և սու պաշին տասնէն մէկն կու առնէ միւշտէրիէն և ոչ ծախողէն : Երկուշաբթի ելանք ճանապարհ . աջ կողմն փոքր գիւղ մի այլ որ անունն Ղալիփ կու չի . սորա գիմաց մօտ անմարդաբնակ փոքր ատայ մի . ձախ կողմն Ուռումէլի կայ գիւղ մի որ Ղանօղ կու չի . խաղողին թուրֆանտան՝ թագաւորին աստի կու տակին . Ուշմախ տէրէ , յէնկիքոյ , Ղումպաղի , Պանատօղ , Թէքիր տաղի . ապայ ամենեքեան մի սրայ են :

Յունիս երկու օրն երկուշաբթի , ըսէիզն կ'ուզէր թէ դայր Բստամպօլ Անատօլի զըյիոմն . տես Թէքիր տաղցոց թալէհն որ իմպաթ արաւ . գնացաք դէպի Թէքիր — տաղի , ուշ մնացաք , քանզի երեկոյ էր . և քիւրէկնէրն տօնաթ միշ արին . հաղիւ հասար՝ երկաթ ձգեց .

ապա կայր 'ի միջի նաւին Շիշման մահ տէսի Յովհանէսն , ել դուրս , հանդերձ Պետրոս տղայոմն . և մեք առաւօտուն կանուխ ելաք դուրս . գնացաք եկեղեցին և երկրպագութիւն արաք . ամենեցուն ձեռն մոմ տուին . և ես զաւետարանն ընթերցայ և իջայ խորանէն և ետու խաչամպուրն լի , և նոքա տեսեալ ամեն մարդ իւր լայեխին տուին խաչամպուրն . տարին օտան մեզի զահվէ ալթը պատրաստեցին այր մարդոց , կերաք և ուրախացաք :

Կամիմք գնալ Սուրբ Թագաւոր . երբ մտաք թագաւորի բակն , անդ կայր ըստաւոր Բստամպօլայ . փոքր ինչ հարցուցի թէ ըստ ինչ կայ . պաշայեցին , թէ Ֆլանն մեռաւ , և Ֆլանն այլ մեռաւ . մինչ որ էհաս այն տեղն՝ թէ տէր խաչատուրին իրիսկինն ևս մեռաւ : Այս բօթալից զապարն որ լսեցի՝ պաղեցայ մնացի , ամմա , եղբայր , թագաւորին մէջն ըստաւորք լեցվեր են՝ ինձ կու հային . և ես մտայ ներս , և հաթէ մին շուրջառ ետուր վերաս . կու կամի թէ խաչանդիստն ինձ անել տայ , և ես առաջմանէ տեսեալ էի սուրբ թագաւորին զօրութիւնն . եկն միտս իմ որ նաւին մէջն ումանք մէկզմէկի հետ անկան . ասուլիս եղև նոքա հաշտեցուցի . և ևս զիմ զաթր ևս տալեալ էին՝ ամենեքեանս հաշտեցաք . ապա առի զբուր վառն ձեռքս խնկարկեցի զսուրբ թագաւորն և համբուրեցի . և սկսանք շարուկան և արարի զխաչահաղիստն . և դարձեալ ծանուցումն արի և ետու խաչամպուրն . նոքա ամենեքեան տուին մինչ տասուերկու զուռչ եղև : Այս մուրատնուս այլ հասար . փառք Քրիստոսի : Եւ լաք դուրս որ տէր Նիկողոսն սաթաշմիչ եղև թէ տուն երթանք . և ես գնացի խաթրն չի մնայ . կրկին զմեզ պատուեց . Աստուած շէն պահէ : Փոքր ինչ անդ կեցաք և քովուս վերայ պառկեցայ . նա տեսնեմ որ Եազըյճին եկաւ թէ , Գալք հաճի տէսպօթայ , կէմիէ . զիրա հաւապիղիմ տիր : Եւ մեք պատրաստեցաք . 'ի դուրս ելանք 'ի բաց՝ տէր Մէլիքսէթն գէմ ելաւ , թէ ես ձեզ կու դայի . վաֆիր

չախա արանք. զինչ և իցէ կրկին զմեզ
եկեղեցին տարին. նոր պատիւ մափիճէ
մին սահաթ անդ նստաք. յետոյ հազիւ
խակելէն իջաք. զմեզ նաւն ուղարկեցին:
Մեր հաճի Սուրբեասին կայր խըսում
մի՛ եկ նաւն. և մեք տուաք ստակ և վա-
ռօններն, գնաց լից ըրախին և երբ, օ-
խան եօթը ստակ, բարկ. և ես ասացի
նորա թէ երկու փարայ՝ դիեար բերած
պիտէիր հետ. նա ասաց թէ ինչպէս
խիեար, տահա ուշ կու ելանէ. և մեք ա-
սացինք թէ քսան օր կայ որ մեք կերաք.
նա չի հաւատաց. յետոյ զամարային
մէջն մէկ հատ մի գտաւ, ցոյց տուինք
նորա, ապուշ մնաց. պահեց թէ քա-
ղաքն կու տանիմ զայս, զիրա որ զրու-
ցեմ նէ՝ չեն աւտար: Մինչև յետինք
աստ կեցանք, մանկ իլիման. նա տե-
սաք իսկոյին հով մի էառ. սանտալն
ներս էառ, և շուտով երկաթ քաշեց. և
զլիսի յէքէնով ինկաւ հովուն մի կողմն.
եթէ առջին ինկնէր Անատոլի շուտով
կու գտնէնանք. ապա ավլաշտրմիշ ա-
նելով՝ հազիւ էրէկու խըյին բռնե-
ցանք. զանտիլիցա ձգելով երկաթ ձը-
գեց. զիրա հոջն զարա ել էր. զամա-
րան կու փախճիս մի շուտով: Անդ մնա-
ցաք գիշերս այս. ապա առաւօտուն ե-
լաք ճանապարհ. կ'ուզեմք ըստամաօլ.
որ է օրս այս երկուշաբթի, և է յունիսի
հինգն. և երկնային վիճակի հինգշաբ-
թի. նստեալ եալեմք ահա մօտեցանք,
կամ՝ մեզի խայրխներ կուգայ, ասելով՝
ուրախութիւն աստ է, եղբայր. եկանք
Այ-Մտէֆան, մէկ զայեխ չիկայ. կ'ա-
սենք թէ Մախըր գիւղն են. աստ եկաք,
նոյնպէս հոն ևս չի կայր զայեխ. մեր
հաճի Սուրբեան կու սրդողի թէ ինչո՞ւ
տղաքն չեկան. և ես ասացի թէ չիմա-
ցան, հաճի, մի սրդողիր: Եա եղբայր,
նաւին մէջն այնչափ ուրախութիւն կայր,
չեմ կարնար պատմել. ոմանք զբռններ
հազրր կ'անեն. ոմանք զճիզմէնին կու
հագնին, ոմանք կին՝ զֆէրաճէն կու
հագնի: Անցաք Մախըր գիւղն. Պարութ-
ղանան, Յետիղուլէն, Նաուլն, Սամա-
թեան, Տաուութ-փաշան, Յէնկի-ղա-
փուն, Ղոււմ-ղափուն, Ղաթլատըն. Ա-

խըր զափուն. մինչ որ երեւաց Ղըզղու-
լէն՝ իսկի նաւ չեկաւ վերանիս. քանզի
այրխն էաք: Յետոյ ասացի ըռէիզին,
թէ հաճի, չէհիրտէ տույմատըլար պի-
ղիմկէտիկիմիզի. կէլ, պիր վօլթայ էյլէ
գըյիեայ կիր. նա ևս ասաց, թէ պէնիմ
նիյթիմ տէ օտուր. վօլթայ մի արաւ,
իջաւ զըյին Յետիղուլէին և Նաուլըյին
արալըխն: Յետ դարձաք, դէպի այս կող-
մն գալն իքէն, տեսաք երկու չիֆտէ
պարապ զայեխ մի, կանչեցաք. և մեր
նաւէն հանեցաք զմիւճտէճին. եթէ
հարցանես թէ ո՞վ որ են. Սամաթեացի
Չորոտ բորոտի աղջիկն մահուտ, և Սըր-
մայքէշ հաճի Արութիւնն, և թօփա-
լիկն. սորա յորժամ ելան դուրս, առ-
ընտի, նաւերն թափեցան, և ես պատ-
րաստեցայ զբռններն հանեցի. և զզամա-
րան պարպեցի. նստայ դէպ՝ ի Յէնկիղա-
փուն կու հայիմ. և Սամաթեացի խորա-
սանճի մահտէսի Նիղողոսն, և էքմէքճի
մահտէսի Ղուկասն փիեատէ մի կանչե-
ցին, մօտն մէջն և գնացին: Նա տեսնեմ
որ ղօլ զայեխըն հասաւ և կանչեց ըռէի-
զին, թէ բեռ մի հաներ դուրս, գնաց նո-
ցա հասաւ և հախլայմիշ արաւ. դարձաւ
եկաւ նաւն ելաւ վեր. և ի տեսանեն զիս
իսկոյն ճանաչեց զիս և ասաց, Փափազ,
հօշ կելտին. և ես զնա շնորհակալեցի
վասն ահի սընտուկներուս. գնաց խը-
չըն նստաւ. կայր հետն մէկ երկու չու-
խատար. նա ձայնեց նոցա թէ փափա-
ղըն չէնյին ինճիթմէն. նոքա բաց թո-
ղին բայց մինն կտոր մի պառտըրմաս
էառ, և միւսն երկու ըռուպ էառ. եթէ
առաջմանէ ճանաչէի՝ զայն ևս չէի տար.
բայց իմ կողմանէ հէլալլինայ: Նա տես-
նես որ մէկն եկաւ, թէ պաշին դին տէր
խաչատուրն եկեր քեզ կու հարցընէ. ես
այլ գնացի պաշին դիհն, կանչեցի թէ
տէր խաչատուր. նա չիլսեց, քանզի
չամաթան չատ, յետոյ խաչուկ զայեխ-
ճին լսեց. եանաշմիշ եղան ելան վեր,
տէր խաչատուրն, հաճի Աբինտոսն և
Մինասիկն. շուտով զբռններն նաւըն
դրին, յէրլէշտիրմիշ արին. և տէր խա-
չատուրն կ'ասէ թէ ստակ պէտք է մի.
և ես ասացի թէ տահա խաչիս ունիմ.

զարտ գնաւի մէջի եղեալ սապոնն: Եւ մտաք զայնիս, 'ի ծովու վերայ շատ մարդ-
յետ դարձաւ. ինձ համար եղողներն: Երբ եկաք Յէնկիզափուն՝ իսկէլէն այր
և կին բրբխտում էին եղեր. նա խաչուկն
ասաց թէ դուք դուրս ելէք զբեռներն
յետոյ կամաց կամաց կու հանեմք. ես
այլ եղբայրս և աներձագս զրի բեռներ
բուն վերայ, ելայ դուրս: Առ ընտի քե-
զի զալապալըս քան զչափն աւելի. մին-
չև 'ի քօչէն եկաք՝ տահա մարդ կայր որ
մեր գալն չէր աւտար. ապա աղայիս
շուրջառն բերաւ Պէտան տէրտէրն, ձը-
գեց վերաս և կերոն ետուր ձեռս. ես
առաջնէ և հաճի իրիցկինն յետիւէ, ե-
կաք սուրբ Աստուածածին եկեղեցին
մտաք, յորժամ մտայ եկեղեցին՝ այնպէս
թուեցաւ ինձ, թէ առաստաղն զլուխս
կու դպչեր կամ խորաննին մանտրցեր.
սովորեցանք սուրբ Երուսաղէմ բարձրա-
չէն եափուններն: Ապա յետ աւետարա-
նին տսին զպահպանիչն. և ասացի տէր
Խաչատուրին թէ չորս զօլթա տուր
քահանայից. և ելաք դուրս, Թագաւոր
գովոյ սկսեցին: Եկաք տուն. բազում
ուրախութիւն եղև:

Գոհութիւն ֆրիստոսի. Աստուածն
ամենայնի ամենեցուն արժանի անէ,
որ մեր նման գնան և գնան հանգիստ:
Այս եղև աւարտ պատմութեանս. եղ-
բայր, սակաւ ինչ ծաղկաքաղ արի, և
լիակատար գրեցի. 'ի գնալն մեր էր
թուական հայոց հազար հարիւր վաթ-
սունին սեպտեմբեր ամսոյ ինը, պատ-
կեր աւուր կիրակի. և գալն մեր հազար
հարիւր վաթսունըմէկ, յունիս ամսոյ
հինգ, օրն հինգշաբթի: Յորժամ ըն-
թեռնուք մի ձանձրանաք. քանզի տեղ-
եաւրն և չափովն գրեցի. գոհանամ 'ի
տեառնէ որ ետ կարողութիւն գրելոյ.
և նմա փառք և պատիւ և գոհութիւն
անղբաւ յաւիտենիւ. ամեն:

Կը շարունակուի:

ԵՐՈՒԱՆԴ

Ո Ղ Բ Ե Ր Գ Ո Ւ Թ Ի Ի Ն

ԱՐԱՐՈՒԱԾ Դ.

ՏԵՍԻԼ Ա.

ՏՈՒՐ կայ կապեալ ձեռք 'ի բանտի, սուր
ծածուկ 'ի ծոցի իւրում:

Զայս դու ինձ հատուցանես փոխարէն, անա-
գորոյն երկինք, զի մեղայ եթէ 'ի բռնաւորէ աս-
տի հանգուցանել հնարեցայ զերկիր: Բազմ
դժպէտ ոչ գիտասցէ երբեք մեղեկ զսիրտ Տու-
րայ. զի՞նչ ինձ պատրաստեալ կայցէ. մի թէ
յետինն 'ի չարեաց անողոքելն մահ. չեմ այնչափ
անարի՝ որպէս զի զարհուրել 'ի մահուանէ. եթէ
բարի ինչ է մահ, կամակար մտադիւր պարտ էր
մարդկան մեռանել. իսկ եթէ չար, գոնեայ յեր-
կիւղէ ակնկալութեան նորա զերծանել. իսկ զի՞նչ
այլ երկիւղալի գուցէ 'ի մահ: Ահաւասիկ սու-
սեր մի գաղտնի՝ զոր ապաւէն վերջին առ իս ու-
նիմ միշտ, թէ հարկ ինչ լեցի ընդ այն ելանել
քան թէ յայլոց ձեռաց անկանել: Յանգիման
յերեսս իսկ յայտնեցի բռնաւորին զթշնամու-
թիւն իմ, գիտաց զի ոչ պարգեք նորա ստերիւ-
րեցին զիս սիրել զբռնաւորութիւն. արդ կեցի
շատ. կեանք մարդոյ 'ի գործոց արգեացն չափի,
ոչ 'ի խուռն համարոյ ամացն թուոյ. ուր իցեն
գահիճքն իմ. զՏուրայ տեսին ցարդ արութիւն
'ի կեանս. տեսցեն 'ի մահու: Միայն կարօտիմ
վերջին համբուրի սիրոյ հօրն իմոյ Արգամայ.
ահ, մեծ է ինձ օրս յաւուրս կենաց, յորում
այսպիսոյ քաջի գտայ ես որդի. սակայն թէ
թէ որպէս կամ զխորդ ոչինչ կարաց ասել ինձ
յայտնի. հազիւ ինչ բանս քանի մի խօսեալ ընդ
իս, ստիպեցաք բաժանիլ 'ի միմեանց ընդ մէջ
գիշերին... Այլ զի՞նչ է շնջիւնս 'ի բանտի, ահ,
շաշիւն զինուց լսեմ. յիմ վերայ դիմեալ գան
սպանանել. հապա, սիրտ իմ, յառաջեցուք.
(գնայ) Ընդ առաջ սուր 'ի սիրտ: Ահաւասիկ եմ ես...

ՏԵՍԻԼ Բ.

ԱՐԳԱՄ, ՏՈՒՐ:

ԱՐԳ. Տուր, որդեակ իմ, զի գործես, գարձո ըզ-
սուրդ:

ՏՐ. Արգամ, բա՛բէ, հայր իմ. ո՞ր աստղ բարերար
առաջնորդեաց քեզ այսր: զի՞նչ արիւն է այդ որ
շողայ 'ի սուրդ:

ԱՐԳ. Արիւն բանտապահացն է. յոյր ձեռս ար-
ծաթ է և սուր, զի՞նչ ինչ նա տկարացի գոր-
ծել. էր զոր որսացայ, էր զոր ահաբեկ արարի
գնդաւս, և էր զոր հարի անինայ բանալ ինձ
ճանապարհ յազատել զքեզ. և փոխանակ ընդ
առաջին անգթութեանն հայրախնամ գթով բա-
րիս գարձուցանել կենաց որդեկիդ. (լաճանէ):
Արի եկ 'ի գիրկս իմ, սիրեցեալ որդեակ, ընկալ